

*Les mentides
d'una gàbia de vidre*

Què és un cinema autòcton? (I)

Jaume Salvà i Lara

“Tot un panorama i tot un passat s’han esfumat, igual que les imatges mòbils a la pantalla del cinema”

Màrius Verdaguer

Fa vint-i-un anys, el dia que jo en complia cinc, va aparèixer un escrit d’un tal Fernando Javier Merino al *Diario de Mallorca*, amb el mateix títol que el que encapçala aquest però, lògicament, en castellà. L’escrit plantejava dues qüestions importants i, crec, encara vigents: per un costat, la necessitat de diferenciar entre cine fet en català de Mallorca i cine autòcton; per altre costat, el perill de la no identificació entre el públic mallorquí i la temàtica autòctona, tot i ser ambdós del mateix indret geogràfic.

La diferència entre “cine fet en” i “cine de” és evident: la llengua és un canal de comunicació que pot tenir un contingut divers, directament proporcional a la seva riquesa. Posant un exemple audiovisual: *Sa bossa* (1996, Miquel Àngel Juan) és un film d’expressió catalana en la subvariant peculiar de Felanitx, de tractament videoclip i temàtica psicopàtica — també podria rallar perfectament de *Diessel* (1996, Jaume Salvà i Lara) en els mateixos termes—; *En Gustí Lladre* (1996, Gabriel Mayans) també és d’expressió catalana, és a dir feta en català, el seu tractament formal és estàtic i pausat i la temàtica és vernacle. Ambdós films són cine fet en català ben genuí però les temàtiques i el tractament formal són ben oposats. ¿Quin d’ells seria cine de Mallorca, cine autòcton? La resposta és difícil però podem intentar aclarir-ho: el primer mira clarament cap als EUA, cercant una empatia alieníssima, la qual cosa no és ni bona ni dolenta, però és; el segon mira al seu voltant més immediat i agafa l’esperit de les rondalles mallorquines que, segons Josep Pla, “són de les coses més serioses que poden haver estat mai escrites en qualsevol llengua”, s’amara de la sinceritat i la ingenuïtat de tal

monument literari en una simbiosi prou important amb el cinema artesà. Tant un com l’altre estan fets a Mallorca, en català i per gent d’aquí (fins i tot gent d’un ha col·laborat en l’altre), però crec que l’etiqueta d’autòcton li correspon a la pel·lícula de Gabriel Mayans. En el primer (o a *Diessel*) la llengua és circumstancial: podria haver estat feta en castellà, anglès o francès i podria haver estat rodada a Lloret, a Burgos o a Memphis (Tennessee) sense que se’n ressentís substancialment. En el cas d’*En Gustí Lladre* això no seria possible amb tanta alegria perquè és una història més local, que necessita un tipus de paisatge determinat i que ar-

pel·lícula esdevé entreteniment però també document, mentre que l’anterior només arriba a l’entreteniment. Insistesc: no es tracta de fer judicis de valor sinó de cercar una ajustada definició al concepte “autòcton”.

Per tant, i coincidint amb Merino, el cinema autòcton seria aquell que parteix d’una realitat palpable i la utilitza com a recurs per denunciar, fer riure, entretenir o el que sigui; aquesta realitat no és la de 3000 quilòmetres més enfora sinó la de l’indret geogràfic on viuen els seus creadors: el poble amb la tercera edat al cafè jugant al bingo, la foravila on té lloc un crim passional, la persecució policíaca a son

gumentalment beu de l’aviar d’aquesta terra, i és evident que aquí la llengua agafa un paper molt actiu perquè rescata modismes arrelats com una olivera: la llengua ja no només és un canal de comunicació sinó que també és part del paisatge, pertany al mateix lloc on transcorre l’acció i no es pot estandaritzar (que equival a desposseir de vida, a dissecar) sense que perdi personalitat i, per tant, sentit. Això té uns avantatges evidents: la

Gotleu, els tiroteigs entre bandes mafioses a Manacor, l’intent d’assassinat del Rei a Portopí, les àguiles de Pollença, el dissabte vespre adolescent, el fellinià diumenge de Pàsqua a Lluçmajor, els clubs marítims, les terrasses de moda a l’estiu, les rondalles, la serra de Tramuntana, Ramon Llull, el comte Rossi, les discoteques, l’especulació urbanística, la corrupció política, el caciquisme, Pollentia, la transició democràtica... □